

Spis treści

Wprowadzenie	IX
Część I	
Zagadnienia podstawowe	
1. Psychologia edukacyjna jako specjalność psychologiczna Dorota Bednarek	3
1.1. Dlaczego „psychologia edukacyjna”?	4
1.2. Czym jest psychologia edukacyjna	8
1.3. „Modele teoretyczne” i „ramy praktyczne” w psychologii edukacyjnej	10
1.4. Podejście pragmatyczne odpowiedzią na różnorodność zadań	13
2. Tożsamość zawodowa psychologa edukacyjnego Dorota Bednarek	17
2.1. Czym jest tożsamość zawodowa	18
2.2. Tożsamość zawodowa psychologów edukacyjnych	20
2.3. Kształcenie i organizacje zawodowe psychologów edukacyjnych	24
2.4. Autonomia zawodowa w zawodach zaufania publicznego	25
3. Organizacja pomocy psychologicznej w systemie edukacji w Polsce Katarzyna Mazur	33
3.1. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna	34
3.2. Nadzór i kierowanie poradniami i jednostkami systemu oświaty	43
3.3. Standardy zatrudnienia psychologów w publicznych placówkach edukacyjnych	45
4. Różnorodność ram praktycznych w psychologii edukacyjnej Dorota Bednarek	47
4.1. Modele organizacyjne w psychologii edukacyjnej	48
4.2. Przegląd ram praktycznych w psychologii edukacyjnej	51
4.3. Użyteczność ram praktycznych w psychologii edukacyjnej	59
5. Psychologia edukacyjna jako praktyka oparta na dowodach Dorota Bednarek	63
5.1. Między metodą naukową a praktyką – idea praktyki opartej na dowodach	64
5.2. Praktyka oparta na dowodach w psychologii i psychoterapii	66
5.3. Perspektywy praktyki opartej na dowodach w edukacji	72
5.4. Czy psychologia edukacji jest praktyką opartą na dowodach?	77
6. Etyczne i prawne aspekty praktyki psychologicznej w edukacji Dorota Bednarek	83
6.1. Dobro dziecka obowiązkiem państwa i systemu edukacji	84
6.2. Kto jest klientem w usługach psychologa edukacyjnego	85
6.3. Prawa dziecka – kluczowe wartości w praktyce psychologicznej w edukacji	87
6.4. Prawa i obowiązki opiekunów prawnych	99
6.5. Prawa i obowiązki placówki oświatowej (poradnia/szkoła/przedszkole)	103
6.6. Prawa i obowiązki psychologa edukacyjnego	104
7. Zdrowie psychiczne z perspektywy psychologii edukacji Ewa Trzebińska, Tomasz Kuźmicz	111
7.1. Zdrowie psychiczne	112
7.2. Kompetencja w zakresie zdrowia psychicznego	118
7.3. Rola szkoły w podnoszeniu poziomu zdrowia psychicznego	119
7.4. Zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży a opieka psychologiczno-pedagogiczna	121

8. Specjalne potrzeby edukacyjne, projektowanie uniwersalne i racjonalne usprawnienia Dorota Bednarek	139
8.1. Czym są specjalne potrzeby edukacyjne	140
8.2. SPE w świetle Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych	142
8.3. Regulacje prawne dotyczące SPE w Polsce	144
8.4. Niebezpieczeństwa utożsamiania problemu z osobą	145
8.5. Zapotrzebowanie na wiedzę o SPE a „psychopedagogiczne mity”	147
9. Modele diagnozy psychologicznej w edukacji Dorota Bednarek	153
9.1. Status modeli diagnozy psychologicznej w edukacji	154
9.2. Kto jest odpowiedzialny za diagnozę psychologiczną w systemie edukacji	156
9.3. Standardy i klasyfikacje	156
9.4. Przegląd modeli diagnozy psychologicznej w edukacji	159

Część II

Specjalne potrzeby edukacyjne – wybrane zagadnienia (diagnoza i interwencja)

10. Diagnozowanie inteligencji – trudności diagnostyczne oraz grupy specjalne Bartosz M. Radtke, Urszula Sajewicz-Radtke	177
10.1. Po co diagnozować inteligencję u uczniów?	178
10.2. Początki diagnozy inteligencji	180
10.3. Teoria CHC	180
10.4. Diagnoza inteligencji w grupach specjalnych	183
10.5. Wybrane własności testów psychologicznych w kontekście badania grup specjalnych	184
10.6. O czym zatem pamiętać?	188
11. Bezpłatne narzędzia psychologiczne do badania rozwoju poznawczego, społeczno-emocjonalnego i osobowościowego Magdalena Kochańska	193
11.1. Idea bezpłatnych narzędzi dla poradni psychologiczno-pedagogicznych	194
11.2. Testy i kwestionariusze do badania mowy i języka	197
11.3. Testy do badania umiejętności czytania i pisania	202
11.4. Test rozwoju umiejętności wczesnoszkolnych	204
11.5. Narzędzia do oceny wybranych funkcji poznawczych i uzdolnień	205
11.6. Testy i kwestionariusze do badania osobowości oraz rozwoju społeczno-emocjonalnego	208
12. Zaburzenia rozwoju językowego DLD Magdalena Kochańska	213
12.1. Zaburzenia komunikacji językowej – wprowadzenie	214
12.2. Epidemiologia – skala występowania zaburzeń komunikacji językowej	216
12.3. Pierwotne zaburzenie rozwoju językowego w świetle klasyfikacji medycznych i naukowych	217
12.4. W poszukiwaniu źródła – co wpływa na zaburzenie rozwoju językowego? Czynniki genetyczne, neurobiologiczne i środowiskowe	220
12.5. Funkcjonowanie poznawcze osób z zaburzeniem rozwoju językowego	223
12.6. Diagnoza zaburzenia rozwoju językowego	229
12.7. Heterogeniczność i zmiana wzorca zaburzeń w cyklu życia	234
12.8. Potencjalne trudności edukacyjne i emocjonalne osób dotkniętych zaburzeniem rozwoju językowego	235
12.9. Organizacja systemu pomocy dla uczniów z DLD	236
13. Wskazówki dla nauczycieli odnośnie do pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami w zakresie języka i komunikacji Magdalena Kochańska	249
13.1. Dostosowania dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – wprowadzenie	250

13.2. Dostosowanie przestrzeni, czyli przyjazna organizacja miejsca nauki	253
13.3. Organizacja procesu nauki – dostosowanie form i metod dydaktycznych	255
13.4. Budowanie wspierającego komunikacyjnie środowiska w szkole i podczas lekcji	257
14. Dysleksja z perspektywy specjalnych potrzeb edukacyjnych Dorota Bednarek	263
14.1. Jak współczesna wiedza redefiniuje rozumienie dysleksji	264
14.2. Czym dysleksja jest, a czym nie jest	265
14.3. Redukcjonizm vs. rozumienie szerokiego spektrum trudności w dysleksji	269
14.4. Potrzeby edukacyjne wynikające z atypowego rozwoju w dysleksji	271
14.5. Osoba z dysleksją we współczesnej szkole	297
15. Diagnozowanie dysleksji rozwojowej – nowe standardy Bartosz M. Radtke	307
15.1. Dysleksja rozwojowa	308
15.2. Diagnozowanie dysleksji rozwojowej	311
15.3. Uwagi końcowe	318
16. Dyskalkulia – procesy poznawcze odpowiedzialne za operacje arytmetyczne, implikacje praktyczne Monika Pudło	323
16.1. Dyskalkulia i zaburzenia umiejętności arytmetycznych – ogólne pojęcia i definicje	324
16.2. Rozwój umiejętności arytmetycznych a dyskalkulia	325
16.3. Procesy poznawcze zaangażowane w liczenie	327
16.4. Neuronalne korelaty operacji arytmetycznych u dzieci z dyskalkulią	328
16.5. Współwystępowanie zaburzeń umiejętności arytmetycznych z innymi zaburzeniami	329
16.6. Uwagi końcowe	330
17. Terapia czy edukacja? Oddziaływania oparte na dowodach w zaburzeniach neurorozwojowych na przykładzie spektrum autyzmu Anna Waligórska	333
17.1. Specyfika zaburzeń neurorozwojowych i neuroróżnorodności w szerszym ujęciu a potrzeba oddziaływań terapeutycznych	334
17.2. Terapia psychologiczna a oddziaływania edukacyjne w zaburzeniach neurorozwojowych na przykładzie spektrum autyzmu	337
17.3. Oddziaływania oparte na dowodach a rozwój interwencji na przykładzie modelu NPDC/NCAEP w kontekście spektrum autyzmu	339
17.4. Zastosowanie praktyk opartych na dowodach w systemie edukacji	345

Część III

Różnorodność zastosowań psychologii edukacyjnej

18. Czynniki poznawcze, społeczne i środowiskowe, obniżające osiągnięcia szkolne uczniów: szczególna rola pamięci roboczej, bezradności intelektualnej i zagrożenia stereotypem Klara Rydzewska, Sylwia Bedyńska, Grzegorz Sędek	353
18.1. Wprowadzenie	354
18.2. Pamięć robocza jako istotny predyktor osiągnięć szkolnych	355
18.3. Bezradność intelektualna jako istotny mechanizm ograniczający osiągnięcia edukacyjne	357
18.4. Zagrożenie stereotypem jako społeczny mechanizm ograniczający osiągnięcia edukacyjne	358
18.5. Bezradność intelektualna jako predyktor trudności w uczeniu się nowych technologii przez starszych dorosłych	363
18.6. Wnioski końcowe	364

19. Spersonalizowane formy wsparcia w rozwoju i edukacji – mentoring oraz tutoring Joanna Szen-Ziemiańska, Bartłomiej Marszałek	369
19.1. Geneza mentoringu i tutoringu	370
19.2. Czym są mentoring i tutoring?	370
19.3. Formalne ramy współpracy	374
19.4. Mentoring i tutoring – przykłady programów realizowanych w Polsce i na świecie	380
20. Rzecz o mądrej informacji zwrotnej, czyli jak przekazywać konstruktywną krytykę Joanna Roszak	387
20.1. Czym jest informacja zwrotna?	388
20.2. Konstruktywizm edukacyjny – waga aktywności w procesie uczenia się i nauczania	390
20.3. A może tak zaszerwować kanapkę?	395
20.4. Wise feedback, czyli co?	397
20.5. Słów kilka o trudnej sztuce chwalenia	401
21. Projektowanie doświadczeń, czyli zastosowanie metody <i>design thinking</i> w edukacji Łukasz Tanaś, Aneta Duda-Jaskiewicz	407
21.1. Czym jest projektowanie doświadczeń edukacyjnych	408
21.2. Myślenie projektowe w dwóch znaczeniach	409
21.3. Strategia myślenia projektowego w ujęciu Stanford Institute of Design	410
21.4. Możliwości wdrożenia myślenia projektowego w szkołach	414
22. Edukacja seksualna – wspomaganie rozwoju psychoseksualnego Dorota Kalka	419
22.1. Współczesne podejście do seksualności człowieka	420
22.2. Czym jest, a czym nie jest edukacja seksualna	421
22.3. Edukacja seksualna – formalna i nieformalna	422
22.4. Wnioski końcowe	427
23. Rozwijanie kompetencji międzykulturowych u nauczycieli Lucyna Aleksandrowicz-Pędich	431
23.1. Wprowadzenie	432
23.2. Kompetencja międzykulturowa	434
23.3. Specyfika różnic kulturowych w edukacji	437
23.4. Wskazówki dla nauczyciela w pracy z uczniem z innej kultury	440
23.5. Uwagi końcowe	443
24. Wspieranie wybranych aspektów uczenia się: wskazówki praktyczne Magdalena Przedniczek	447
24.1. Wspieranie dzieci ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi – metody tradycyjne	448
24.2. Wspieranie dzieci ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi – treningi neurokognitywne	470
25. Edukacja: antytwórcza pułapka czy inkubator twórczości? Joanna Maria Kwaśniewska	483
25.1. Wprowadzenie	484
25.2. Kreatywność i twórczość	484
25.3. Twórcza zupa, czyli trzy komponenty twórczości	485
25.4. Wpływ nagrody na twórczość	487
25.5. Pułapka antytwórczej edukacji	490
25.6. Dlaczego trudno jest stymulować kreatywność uczniów w szkole?	491
25.7. Jak sprawić, by szkoła stała się inkubatorem twórczości?	492
25.8. Wnioski końcowe	498
26. Tradycyjne metody wspierania rozwoju dziecka – czy wytrzymały próbę czasu? Dorota Bednarek	503
26.1. Dlaczego „tradycyjne” metody?	504
26.2. Skoncentrowana na dziecku terapia zabawą	504
26.3. Użycie gier w terapii zabawą	508
26.4. Biblioterapia	509
26.5. Wnioski końcowe	513
Indeks rzeczowy	517
O Autorach	521